

Традиційна загадка і варіанти її відгадок

Біляна Сикимич

УДК 398.6

Biliana Sykumych. A Traditional Riddle and Set of Solutions of a Riddle. The author reviews an issue of usage of the terms «folk riddle» and «traditional riddle» to distinguish the modern riddles and solutions similar to them which likewise have all the features of folkloric text and function in the modern folkloric context. The special attention is paid to importance of the traditional riddles for determining the cultural-cognitive categories due to the fact that modeling of them depends on the community's conceptual system. Contents of the traditional riddles covered the great territories or recorded in the different variants may assist to appreciate the local peculiarities on both linguistic level and level of text's structure.

The author accepts a conception of D. Ben-Amos under which the suggestions of the conventional solutions of traditional riddles in modern society is not something special and consequently instead of ordinary well-known answers on the riddles usually proposed are new ingenious and humorous solutions. There is an analysis of the popular riddle (in Beograd urban culture) about the «teeth»: «The white pullets look out from under the eaves» used in the broadcasts of local FM-station B-92 during health defense campaign.

Key words: riddle, riddle's context, denotate, text, peculiarities on linguistic level.

Біляна Сикимич. Традиціональна загонетка и сет њених одгонетака. Терминологічні проблемні питання, які постають на самому початку єсте дилема: 'народне' загонетка или 'традиціональне' загонетка да би се успоставила разлика према савременим загонеткама или питалицама које једнако имају све одлике фолклорног текста и функционишу у савременим фолклорним контекстима. На примерима традиціоналних загонетака које имају широку ареалну распрострањеност или су забележене у бројним варијантама, може се стећи увид у локалне специфичности на језичком плану, а тако и у структури текста. Код нејасних модела загонетака може се истраживати постојећа веза између денотата и текста, али је за њихову коначну оцену неопходан специфичан загонетачки контекст до кога је у објављеним збиркама практично немогуће доћи.

Кључне речи: загонетка, загонетачки контекст, денотат, текст, специфичност на језичком плану.

Проблема терминологічного характеру, що окреслена від самого початку, полягає в розв'язанні дилеми між 'народною' чи 'традиційною' загадкою (з метою встановити різницю між ними) й сучасними загадками або іграми в запитання й відповіді, яким однаковою мірою притаманні всі характерні риси фолклорного тексту і які наявні в сучасних фолклорних контекстах. У подальшому можна міркувати про значення традиційних загадок при визначенні культурних когнітивних категорій, оскільки їх формування залежить від концептуальної системи певної спільноти. Наступна проблема, власне, – визначення меж тієї спільноти, де певна загадка є поширеною, причому в просторовому й часовому масштабі. На прикладах традиційних загадок, розповсюджених на великих ареалах або зафіксованих у численних варіантах, ми маємо змогу отримати уявлення про локальну мовну специфіку, а отже, – і про структуру тексту. На прикладах неоднозначних моделей загадок можна досліджувати існуючий зв'язок між денотатом і текстом, проте для їхньої остаточної оцінки необхідний специфічний контекст загадки, який в опублікованих збірках практично не можна відтворити.

Корпус, що став предметом аналізу цієї праці, був виділений методом вибірки з усіх опублікованих джерел традиційних ('народних') загадок, які є в нашому розпорядженні, за період із середини XIX ст. і майже до кінця XX ст., у територіальному ж відношенні ці загадки належать до південнослов'янського простору. Корпус був зібраний з метою здійснити спробу етимологічної реконструкції текстів південнослов'янських загадок (опублікованої у вигляді монографії [32] і

низки окремих, менших за обсягом, праць цієї ж авторки). Можна припустити, що такий корпус є репрезентативним і для інших видів аналізу. У цій статті ми підходимо до традиційної загадки з позицій антропологічної лінгвістики й антропології фолклорного тексту. Використано також деякі доступні знання зі сфери логіки загадок і когнітивної лінгвістики.

Від тексту до денотата

Визначення загадки як літературного жанру вперше дав Стоян Новакович у вступі до своєї збірки загадок, опублікованої в 1877 році. Це академічне визначення стало класичним у сучасній пареміології завдяки фолклористові Арчеру Тейлору, який згадав його у своїх вельми авторитетних студіях, присвячених загадкам [36, р. 129]. У згаданих студіях А. Тейлор також подає огляд історії спроб класифікації загадок, починаючи від Роберта Печа, який у 1898 році вперше критично випробував техніку енігматичного опису й установив кількість риторичних категорій 'на основі опису об'єкта в дусі середньовічної класифікації тропів. У 1911 році Роберт Леман Нішце пішов від загадки до відгадки (мовою сучасної термінології: від тексту до денотата) й зауважив, що той самий текст загадки може мати багато різних денотатів, і, отже, основою класифікації загадки мусить бути текст, а не денотат.

А. Тейлор по-своєму витлумачив і 'антропоцентричність' загадок, зазначивши, що основними категоріями є ототожнення об'єкта (денотата) з людиною, потім із твариною, рослиною або ж іншим об'єктом, проте найчастішими є все-таки порівняння з людськими істота-

ми; за частотою слідом за ними йдуть порівняння з тваринами [36, р. 132].

Славістична пареміологія, перебуваючи в межах структурної фольклористики, розвивається із 60-х років XX ст., за відчутного впливу Тартуської літньої школи, а пізніше – праць Інституту слов'янознавства Російської академії наук. Найвпливовішими фахівцями в галузі структурної пареміології в 1970-х роках були Григорій Пермьков [21; 22] і Юрій Левін [10; 11], той самий Левін [11, с. 79], який, аналізуючи співвідношення між об'єктами, акцентує на тому, що в загадках передовсім використовуються просторові відношення, які або передаються в такий самий спосіб, або ж конкретизуються.

Пізніше з'явилася монографія Альфреда Журинського [41], етнолінгвістичний збірник під назвою «Загадка як текст» [40], зокрема, низка наукових праць З. Волоцької з галузі аналізу структури слов'янських загадок [37; 39]. Із семіотичними дослідженнями логіки й семантики загадок російських авторів можна ознайомитися також і в перекладі німецькою мовою завдяки окремому збірнику праць [31], який відредагували два дослідники в галузі слов'янської пареміології – Петер Гжибек і Вольфганг Айсман. Саме звернення до контексту характеризує примітки одного з редакторів [4; 5]. За часом ці тенденції в славістиці збігаються з основним світовим напрямом розвитку постструктуралізму. З нових праць особливо вагомю є монографія Олексія Юдіна про ономастику східнослов'янських загадок [7], а про те, що інтерес до традиційної слов'янської загадки не зник остаточно, свідчать і дві захищені докторські дисертації в Москві й Києві [3; 26].

Протягом першої половини 1990-х років під впливом російських фахівців у галузі семіотики й етнолінгвістики в югославістиці також з'являється низка праць, присвячених реконструкції, себто етимології тексту й лінгвістичним дослідженням фольклору. Якщо вести мову про корпус південнослов'янських загадок, то найбільшою за обсягом працею є монографія Б. Сикимич [32], а в галузі теорії та історії народного письменства – дослідження Снежани Самарджі [27; 28; 30]. Дещо пізніше виходять студії, присвячені поезії македонських народних загадок, дослідниці Ани Мартіноської [14; 15]. Аналітичні припущення у новітніх працях Б. Сикимич [33; 34] засновано на ідеях англосаксонських пареміологів [20] про інтеграцію фольклору й лінгвістики, а також на аналізі неметафоричних переосмислень загадок російського пареміолога А. Журинського [41].

'Семантичний набір' традиційної загадки

Досвід чималої кількості фольклористів, отриманий на основі матеріалів польових досліджень загадок, зібраних у конкретних ситуаціях у представників різних народів, де такі витвори є складовою сучасної культури, став основою змісту окремого номера часопису «Journal of American Folklore» за 1976 рік, присвяченого загадкам. Тут зібрано праці найавторитетніших англосаксонських пареміологів другої половини XX ст., серед

яких такі відомі постаті, як Дон Бен-Амос, Елі Кьонгас-Маранда, Майкл Лібер, Девід Еванс, з таким важливим висновком – концентрацією уваги на значенні контексту, що супроводжує загадку.

Теорія загадок Е. Кьонгас-Маранди [9] за своєю сутністю є, власне, теорією когнітивного процесу: акцент зроблено на правилах, за якими носії певної мови створюють нові загадки. Ці правила визначають принаймні один з видів процесу формування метафор. Об'єкти в загадці порівнюються на основі спільних атрибутів, їхньої спільної функції. Зі своєї теорії Е. Кьонгас-Маранда зробила важливі антропологічні висновки: оскільки процес виникнення загадок пов'язаний з окремим аналізом когнітивних категорій, він відбиває вагоміші процеси ширшого когнітивного порядку.

М. Лібер [12, р. 265] визначає огляд, зроблений Е. Кьонгас-Марандою, радше як гнучкість, аніж як нестабільність на категоріальному рівні когнітивного порядку, він може бути корисний як методологічний інструмент когнітивного аналізу окремих сфер у культурах, що вирізняються активністю процесу створення загадок. Погодження з таким припущенням могло б відкрити ще один аспект у межах фольклорних польових досліджень: дослідник міг би дати співрозмовникам завдання, щоб вони самі вгадали загадки стосовно деяких категорій.

Особливо сприятливими для своєрідної 'антропологізації' здебільшого формалістичних і структуралістських досліджень загадок видаються положення Д. Бен-Амоса. Одним з основних постулатів згаданого автора є теза про те, що загадкам внутрішньо притаманна умисна амбівалентність, метою якої є водночас і виявити, і приховати свою сутність [1, р. 249]. Успішне визначення справжнього значення тексту загадки, з урахуванням певною мірою наявного словесного обману, залежить від підтвердження рішення особою, яка загадує загадку. Сприйняття нею відповіді часто-густо буває доволі суб'єктивним і має маніпуляційний характер; доти, доки ця особа користується своїм суспільно визнаним статусом 'загадувача', вона може за певних умов відкидати якісь рішення, а за інших умов – приймати їх як правильні. Подібні соціальні маніпуляції істиною демонструють важливий атрибут загадки – її здатність мати багато відгадок. Не існує лише однієї, єдиноправильної, істинної відповіді на загадку, так само, як і не існує єдиного, об'єктивного, істинного рішення, щоб уникнути такої пастки. Кожне запитання має низку можливих альтернативних відповідей, кожне з них може адекватно відповідати метафоричному описові, а зібрані разом, вони створюють набір послань. Такий погляд, на думку Д. Бен-Амоса, передбачає, що з позиції широкої культурної перспективи немає 'хибних' відповідей на загадки. Будь-яке рішення може бути слушним тоді, коли його пропонує справжній носій мови, який має культурний досвід існування в спільноті (можна було б сказати: який має культурну й мовну компетенцію) і достатньою мірою ознайомлений із традиційними знаннями. Теоретично будь-яке рішення, яке тільки може запропонувати справжній носій мови, буде правильним з погля-

ду культурної перспективи. Насправді 'відгадувач' пропонує свої відповіді в межах чітких логічних кордонів і співвідношення між запитаннями й відповідями, які при цьому мають на увазі. Інакше кажучи, існує правило, яке можна розкрити в площині сприйняття запропонованих загадок і відгадок, навіть і в тих випадках, коли деякі рішення в певних ситуаціях не приймаються. І, якщо формальну логіку можна виокремити із самої загадки, то логіка загадок здавна вкоренилася в мові, думці та досвіді конкретного суспільства [1, р. 250]. Таке бачення 'конкретного суспільства', запропоноване Д. Бен-Амосом, необхідно уточнити й чіткіше окреслити: у цій статті в значенні 'конкретного суспільства' вживається не багатозначний термін 'місцева спільнота', що задовольняє потреби фахівця, який займається польовими дослідженнями лінгвоантропологічного спрямування.

Сприйняття реальності конкретним суспільством – це обмеження здатності загадок мати неоднозначні відповіді. Вони можуть слугувати аналітичним діагностичним засобом при спробі реконструювати культурний символічний погляд на оточення, який домінує у відповідному суспільстві, але в мові прямо не виражається. Цілком можливо, що «аутсайтери» конкретної культури, які не поділяють загального досвіду й не користуються загальноприйнятими символами, не зможуть кваліфіковано займатися відповідними загадками [1, р. 253].

Дослідження здатності загадок мати не одну, а більше відповідей, що його проводить Д. Бен-Амос, є пропозицією розглядати саму загадку як таксономічний принцип, який дає змогу членам мовної спільноти виходити за межі культурних категорій, убачати схожість між складовими речей різного порядку, буття або концептів, причому не лише між двома категоріями, а в масштабі локальної таксономії загалом. Різні відповіді на певну загадку, якими б взаємонепов'язаними вони не здавалися, становлять її семантичний набір. Кожна з відгадок стає компонентом значення, що його мовець може придумати або ж прив'язати до якоїсь метафори. Відповідь на загадку, навіть прийнята 'загадувачем', не є втіленням її єдиноможливого рішення. Д. Бен-Амос наголошує, що значення загадки є абстрактним концептом усіх можливих рішень, яке може символізувати метафора в певній культурі [1, р. 254].

Набір відгадок: діахронічне розшарування

Важливим для нашої теми є також і спостереження Д. Бен-Амоса стосовно того, що будь-яка спроба ігнорувати або змінити природу амбівалентності є насильням над процесом створення загадок або навмисне звуження загадки до жарту. У сучасних суспільствах традиційна відповідь не є викликом: замість відгадування чогось усім добре знайомого відчувається бажання створити нову, дотепну та зрозумілу відповідь [1, р. 251]. У белградській 'локальній культурі' загальновідомою є загадка про 'зуби' («Білі курочки з-під стріхи визирають»), яка була використана на радіо «Б-92» в рекламній кампанії, присвяченій охороні здоров'я, із дотепним закінченням: «Почистимо

решту». Для того, аби ця загадка ще раз профігувала у відповідній ситуації, необхідні були б нові, цього разу бажано 'дотепні', відповіді, наприклад: 'кондиціонери на белградських фасадах', що може тлумачитись як відповідь, пов'язана з конкретним часом (масової появи кондиціонерів) і конкретним місцем (Белградом, де немає контролю з боку місцевих органів влади, тому кондиціонери встановлюють на фасадах будинків, на відміну від деяких інших міст, де це заборонено), або ж 'блізна сушиться на балконі нашої сусідки', – відповідь, релевантна лише для конкретних 'загадувача' й 'відгадувача' та їхнього знання конкретного мікропростору і додатково контекстуально зумовлена в культурах, де сушіння білизни на балконах не є загальноприйнятною нормою. Утім, в обох запропонованих прикладах нових відгадок в одному з двох складників відсутня метафорична зв'язка ('стріха' > 'частина тіла, яка покриває денотат'), тож 'стріха' в денотаті залишилася 'стріхою' або 'дахом', себто 'верхньою частиною будівлі'. Важливо усвідомити, що просторове співвідношення 'з-під' є стабільним і в 'традиційній' відгадці (зуби 'під' губами). З погляду когнітивної лінгвістики 'під' співвідноситься з точкою на реальній чи уявній шкалі й передбачає роздвоєність, визначаючи розташування однієї сутності в просторі знизу стосовно іншої [24, s. 95]. Окреслена і/або референтна сутність у ментальній уяві можуть приблизно наблизитися до точки, розташовуватися горизонтально, тобто співвідноситися з площиною або лінією. Визначена сутність буття зазвичай перебуває в стані спокою [24, s. 101–102].

Із прагмалінгвістичного погляду жарт базується на обмані очікувань слухачів; оскільки мінімальне когнітивне зусилля є першою відгадкою, то жарт засновується на зловживанні цими механізмами когнітивної системи. Лінгвіст Бранимир Станкович наводить декілька прикладів відповідей, отриманих в одній сучасній жартівливій грі в запитання й відповіді [35, с. 315], яка зводиться до незвичайних *ad hoc* концептів. Для сучасних ігор у запитання й відповіді характерним є абсолютне нехтування мудрим висловлюванням Грейса про кількість, а саме: посил має бути достатньо інформативним для слухача.

Традиційна загадка в Сербії існує нині й на матеріалі цитат з популярної телепередачі 80-х років ХХ ст. «Вуків куточок»: «Максичу, Максичу: Два водяні лілеї біля пня» (в оригіналі – «Максичу, Максичу: Два локвања око пања») – так звучить запитання, яке вчитель ставить учневі на прізвище Максич і на яке останній відповідає: «Земля і два місяці» (в оригіналі – «Земља и два месеца»); через двадцять років ця цитата є незрозумілою для покоління глядачів, які не зростали за часів популярності цієї телепрограми.

Загадки в Сербії були «загальновідомими», їх збирали й публікували в різних друкованих збірках ще на початку ХХ ст., що підтверджується й етнографічним матеріалом, як-от, наприклад, таким записом, зробленим у Шумадії: «Загадки в народі можна почути протягом Білого тижня. Тоді старенькі бабусі загадують загадки молоді. Майже всі загадки опубліковані в уже відомих збірках, тому ми їх тут і не наводимо».

Переглядаючи фольклорний матеріал з території Сербії, ми деякою мірою наближаємося до можливого визначення поняття 'місцевої спільноти', перемістивши його до відносно обмеженого часового періоду. Питання щодо визначення часового періоду 'тривалості' чи 'функціональності певного денотата або ж декількох денотатів залишається особливою проблемою, про яку можна було окремо міркувати з позицій передачі усного тексту, себто за умов його остаточної фіксації в наочних збірках, коли розмови про денотат уже добігають кінця. У вторинній усній комунікації і/або в площині фольклоризації традиційної загадки можливими є лише (більшою або меншою мірою вдалі) жартівливі відповіді. Трансформації традиційних фольклорних текстів у сучасних умовах віддавна є темою серйозних досліджень, згадаймо принаймні студії Майї Бошкович-Стулли [2]. Прислів'я, уживані в газетах, є загальновідомими і, зрештою, банальними. Уже в 70-х роках ХХ ст. М. Бошкович-Стулла [2] помічає дистанціювання від старого прислів'я, тобто модифікацію тексту, авторитет прислів'я продовжує існувати, проте водночас супроводжується легкою іронією. Аналіз засновувався на корпусі прислів'їв і приказок, узятих із загребського «Вісника» за період 1974–1978 років.

Тим самим духом просякнуті й новітні історико-літературні та лінгвістичні роздуми Снежани Самарджі [29] й Александра Мілановича [16]. Діахронічне розшарування семантичного набору загадки настає тоді, коли якась реалія традиційної культури стає незнайомою, а текст загадки як фольклорна спадщина залишається фіксованим. Даніела Прошич-Сантовац аналізує 'універсальні' загадки (частини корпусу, які є загальними для всіх культур) і порівнює теми староанглійських загадок з англійськими загадками ХVIII ст. [23, s. 184–185]. Важливо усвідомити, що в обох випадках ідеться про часові періоди, які передували появі перших записів південнослов'янських загадок.

Проблема контекстуалізації залишиться поза межами детального аналізу, можна лише коротко зазначи-

ти: загадування будь-якої загадки схоже на ланцюжок, серійне загадування загадок, яке чергується з відгадуванням низки останніх, що можна порівняти із сучасними ситуаціями, коли розповідаються анекдоти. Залежність від контексту створює більшість еротичних загадок, тільки так, наприклад, актуалізується соромицьке значення ('універсальної' – частина тіла) загадки про 'язик': «Червоний козел у печері бекає» («Црвен јарац по пећини дречи»), представленої в сучасних читанках для початкової школи в Сербії.

Висновки

Парадоксально, але факт: те, що загадка є короткою фольклорною формою, робить її ризикованим предметом для дослідження: дослідникові може легко здатися, що вичерпний аналіз – можливий.

Існування значної кількості відгадок для аналізованих у цій праці моделей загадок підтвердив свого часу і С. Новакович, який, безсумнівно, був безпосередньо залучений до процесу створення загадок у Сербії у ХІХ ст. Його погляд на можливі відповіді на Вукові загадки необхідно прийняти як один із 'правильних', саме враховуючи авторитет визнаного фахівця, з огляду не те що він водночас був і пареміологом. Позиціонування заміни денотата в просторі (на площині / на дні / зверху), яке допомагало розділити один набір загадки на декілька окремих, не є безперечною відмінною рисою для корпусу, який складається з варіантів 'невизначеної' моделі.

Розмаїття відгадок штучно підтримується завдяки всьому корпусу варіантів, оскільки різні загадки існують у відповідний час і в певних місцевих спільнотах. Неоднорідний у регіональному і хронологічному відношеннях корпус (у діатопічному й діахронічному сенсі) може нав'язати штучний у змістовому відношенні набір відгадок. Очевидно, можна припустити, що кількість реально можливих відгадок у певній місцевій спільноті в межах традиційної балканської культури була незначною.

Література

1. Ben-Amos D. Solutions to Riddles // The Journal of American Folklore. – 1976. – N 89/352. – P. 249–254.
2. Bošković-Stulli M. Usmena književnost nekad i danas. – Beograd : Prosveta, 1983.
3. Говоркова О. Н. Русская народная загадка: история собирания и изучения. – М., 2004.
4. Grzybek P. Zur Psychosemiotik des Rätsels // Semiotische Studien zum Rätsel. Simple Forms Reconsidered II / hsg. W. Eismann, P. Grzybek. – Bochum : Studienverlag Dr. Norbert Brockmeyer, 1987. – S. 247–264.
5. Grzybek P. Zur Ontogenese des Rätselratens // Semiotische Studien zum Rätsel. Simple Forms Reconsidered II / hsg. W. Eismann, P. Grzybek. – Bochum :

Studienverlag Dr. Norbert Brockmeyer, 1987. – S. 265–293.

6. Harries L. Semantic Fit in Riddles // The Journal of American Folklore. – 1976. – N 89/352.

7. Юдин А. В. Ономастикон восточно-европейских загадок. – М. : ОГИ, 2007.

8. Köngäs-Maranda E. The Logic of Riddles // Structural Analysis of Oral Tradition / eds. P. Maranda, E. Köngäs-Maranda. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1971. – P. 189–232.

9. Köngäs-Maranda E. Riddles and Riddling: An Introduction // The Journal of American Folklore. – 1976. – N 89/352. – P. 127–137.

10. Левин Ю. И. Семантическая структура загадки // Паремнологический сборник. – М., 1978. – С. 283–314.

11. Levin J. I. Die semantische Struktur des Rätsels // Semiotische Studien zum Rätsel. Simple Forms Reconsidered II / hsg. W. Eismann, P. Grzybek. – Bochum : Studienverlag Dr. Norbert Brockmeyer, 1987. – S. 75–106.

12. Lieber M.-D. Riddles, Cultural Categories, and World View // The Journal of American Folklore. – 1976. – N 89/352. – P. 255–265.

13. Максимовић Б. Народне загонетке // Цариградски гласник. – Цариград, 1901. – N 14/VII.

14. Мартиноска А. Поетиката на македонските народни гатанки. –

Скопје : Македонска книга, 2002.

15. *Мартиноска А.* Митот и ритуалот во македонскиот фолклор. – Скопје : Институт за македонска литература, 2008.

16. *Милановић А.* Цитатност као језичка игра у насловима београдске дневне штампе // Српски језик. – Београд, 2006. – N 11. – С. 385–406.

17. *Милеуснић С. Д.* Српске народне загонетке // Архив САНУ, Етнографска збирка. – Београд, 1901. – N 74.

18. *Новаковић С.* Српске народне загонетке. – Београд ; Панчево : Књижарница В. Валожића и Браће Јовановића, 1877.

19. *Обрадовић М.* Збирка српских народних загонетака из Босне // Просветни гласник. – Београд, 1895. – N XVI. – Прилог 1–21.

20. *Pepicello W.-J., Thomas A. Green* // The Language of Riddles. New Perspectives. – Columbus : Ohio State University Press, 1984.

21. *Пермяков Г. Л.* Од поговорки до сказки. Заметки по общей теории клише. – М. : Наука, 1970.

22. *Пермяков Г. Л.* Основы структурной паремииологии. – М., 1988.

23. *Prošić-Santovac D.* Zagonetke tokom vekova // Jezik, književnost, globalizacija / ur. V. Lopičić, B. Mišić-Ilić. – Niš : Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, 2008. – S. 181–192.

24. *Rasulić K.* Jezik i prostorno iskustvo. Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku. –

Beograd : Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2004.

25. *Sadnik L.* Südosteuropäische Rätselstudien / Wiener slavistisches Jahrbuch. – Graz ; Köln : Hermann Böhlhaus Nachf, 1953. – Ergänzungsband 1.

26. *Салтовська Н. В.* Поетика українських народних загадок / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2004.

27. *Самарџија С.* Структура и функција усмене загонетке // Књижевна историја. – Београд, 1986. – N 18. – С. 211–241.

28. Српске народне загонетке / приред. С. Самарџија. – Београд : Гутенбергова галаксија, 1995.

29. *Самарџија С.* Кад пословице утихну // Научни састанак слависта у Вукове дане. – Београд, 2010. – С. 77–88.

30. *Самарџија С.* Црни гости и ћићеров кликтај (птице у народном загонетању) // Птице: књижевност, култура / ур. Д. Бошковић, М. Детељић. – Крагујевац, 2011. – N 14. – С. 83–110.

31. Semiotische Studien zum Rätsel. Simple Forms Reconsidered II / hsg. W. Eismann, P. Grzybek. – Bochum : Studienverlag Dr. Norbert Brockmeyer, 1987.

32. *Sikimić B.* Etimologija i male folklorne forme. – Beograd : Institut za srpski jezik SANU, 1996.

33. *Сикимић Б.* Птица без крила: птица у народним загонеткама // Птице: књижевност, култура / ур. Д. Бошковић, М. Детељић. – Крагујевац, 2011. – N 14. – С. 9–26.

34. *Сикимић Б.* Просторне релације у традиционалним загонеткама // Жива реч. Зборник у част проф. др Наде Милошевић-Борђевић / ур. М. Детељић, С. Самарџија. – Београд : Балканолошки институт САНУ, 2011. – С. 591–613.

35. *Станковић Б.* О семантичко-прагматичким аспектима шале // Philologia mediana. Годишњак за српску и компаративну књижевност Филозофског факултета у Нишу. – Ниш, 2010. – N II/2. – С. 309–316.

36. *Taylor A.* The Riddle // California Folklore Quarterly. – 1943. – N 2. – P. 29–147.

37. *Волоцкая З. М.* Наблюдения над славянскими загадками с окказиональными номинациями // Советское славяноведение. – М., 1989. – № 1. – С. 55–64.

38. *Волоцкая З. М.* Прием словотворчества в загадках славянского региона // Studia z filologii polskiej i siołwiaskiej. – Warszawa, 1991. – N 28. – S. 189–203.

39. *Волоцкая З. М.* Элементы неживой природы в загадках славянского региона // Славянский и балканский фольклор. Структура малых фольклорных текстов. – М., 1993. – С. 183–196.

40. Исследования в области балтославянской духовной культуры. Загадка как текст. – М., 1994. – Ч. 1.

41. *Журинский А. Н.* Семантическая структура загадки. – М. : Наука, 1989.

Переклад із сербської Вероніки Ярмек